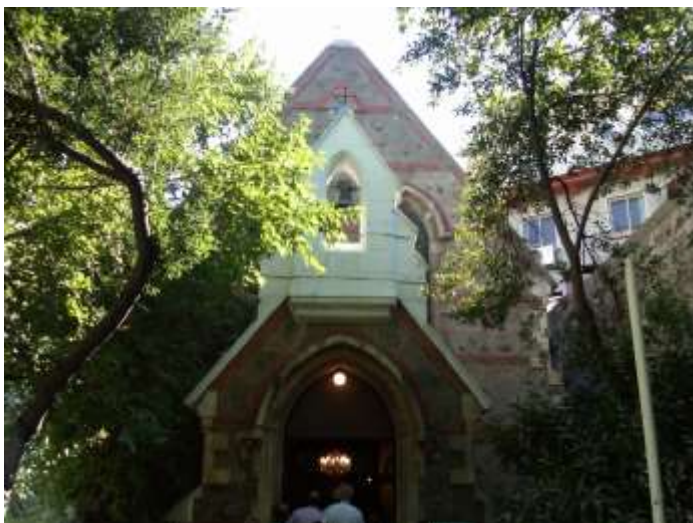

Ontmoeting met Luitenant ter zee Willem Veerman

Inleiding:

In de drukke stad "Izmir" in Turkije staat een klein Nederlands kerkje in een verborgen hoekje tussen vele lelijke moderne gebouwen, een paar blokken achter het reusachtige Hilton hotel en vlakbij de lokale Universiteit in een smalle straat met wat bomen omringt. Alleen een smeed ijzeren hek met een naam bordje geeft het aan. Het kerkje is omringt met een kerkhof waar vele graven en grafstenen van Nederlanders en ook van andere nationaliteiten liggen zoals een paar Amerikanen, Duitsers, Zwitsers, Zweden, kortom mensen die

protestant waren, en die gestorven waren ter plaatse in de 19^e eeuw. In die tijd heette de stad "Smyrna" en was een belangrijke handelshaven van het Osmaansche rijk dat vele contacten onderhield met de westerse landen. Het werd toen bevolkt door hoofdzakelijk etnische Grieken en een Turkse minderheid en vele landen hadden daar handels missies opgezet voor het dienen van allerlei zaken.

Nederland had in die tijd kennelijk goede relaties met de Osmanen in Turkije, hoewel ze wel altijd overhoop lagen met de Algerijnse zeerovers die ook bij het Osmaansche rijk hoorden. Vandaar werd er voor lange tijd een Nederlands smaldeel geplaatst dat de Middellandse zee patrouilleerde ter bescherming van de handels koopvaart. Na de 1^e Wereld oorlog veranderde de toestand drastisch. De nieuwe Turkse staat werd uitgeroepen door Atatürk en alle bezettende mogendheden werden er uit gegooid, zoals de staat Griekenland, Rusland, Engeland en Frankrijk. Tijdens die strijd werden ook alle etnische Grieken, die daar al twee duizend jaar woonden, er uit gezet, wat het karakter van de stad volledig veranderde.

Bovendien brak er een afschuwelijke brand uit die zo'n beetje de hele stad verwoeste, inclusief de Nederlandse handelsmissie, pakhuizen en woningen. Een paar gebouwen, waaronder het kerkje overleefden het. Het stukje grond waarop het staat behoort tot nu toe aan de Nederlandse staat. Het word tegenwoordig verhuurd voor één Euro per maand aan de overlevende Grieks orthodoxen gemeenschap die daar elke Zondag een dienst houdt.

Bij puur toeval kwam een der schrijvers dezes bij dit kerkje terecht tijdens een wandeling door de stad op een Zondag ochtend toen de poort open was en de Griekse gemeente naar binnen ging.

Het graf van Willem Veerman

De meesten graf stenen waren van Nederlandse zakenlieden en afgezanten die in Smyrna woonden. (De Familie Van Lennep had verscheidene stenen over vele generaties), maar er waren ook twee Marine mensen *) waaronder:

“HIER LEGT BEGRAVEN”
“DEN WELEDELGESTRENGE HEER”
“ W.L. Veerman”
“In leve Luitenant ... *onleesbaar*... bij de Nederlandsche”
“ MARINE”
“Ridder der Militaire Willemsorde ....*onleesbaar*.... “
“Geboren te Vlaardingen den ..... February den jaar ...1793 “
“Overleden te Smyrna op ..... July .....”
“Laatst gediend hebbende aan boord ....*onleesbaar*... “
“ALGIERS”
“Onder Kommando van den Kapitein”
“J.A. VANDER STRATEN”

Fig. 1.3 Het graf van Willem Veerman
*) Het andere graf was van Ltz Alexander James Livingston, hierover meer in een volgend artikel

Dit trok natuurlijk direct de aandacht van een ex-marineman. Wie was deze man, en hoe kwam hij in Smyrna terecht? Vooral het feit dat hij ridder MWO was, was heel indrukwekkend, en wie had ooit gehoord van de “Algiers” ? Dit was geen bekende naam van Marine schepen.

Hoe zat dat allemaal in elkaar? Met behulp vanuit de redactie van "Ten Anker" (zie de website "www.debakstafel.nl") en een internet search, kwamen er spoedig wat feiten aan het licht over het leven W.L. Veerman die heel interessant waren. Veerman had een journaal bij gehouden dat bewaart is gebleven en nu in het scheepvaart museum in Amsterdam word bewaart. Onze dank gaat uit naar de heren S. Wegereef en B. Lahr van de bibliotheek aldaar die een copy van dit journaal ter beschikking stelde. Dit journaal bevat een stukje vaderlandse geschiedenis waarover men niets vroeger, en waarschijnlijk ook niet tegenwoordig, op school leerde.

1.2 Het leven van Willem Leonardus Veerman,

Deze jongeman, hij was maar 31 jaar oud toen hij overleed in 1824, ging op zijn negende jaar al de Marine in! (Ref.1) Hij was geboren in Vlaardingen op 3 Februari 1793 tijdens de laatste jaren van de “Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden”, hierop volgde De “Bataafsche Republiek “ die werd uitgeroepen in 1795 , dus er was toen geen “Koninklijke Marine”, maar een “ ’s Landts Zeemacht”.

De Franse generaal Pichecru was de Nederlanden binnen gevallen, met de hulp van een Nederlandse generaal genaamd Herman Willem Daendels. (Hierover later wat meer). In dat zelfde jaar werd de Stadhouder Willem V van Oranje verdreven die naar Engeland vluchtte.

Dit veroorzaakte prompt weer een oorlog met Engeland dat na de 4^e Engelse oorlog al druk bezig was gebruik te maken van de politieke chaos in de Nederlanden en de ondergang van de vroeger machtige VOC (Verenigde Oost-Indische Compagnie) om vele koloniën van haar in te pikken. Dit waren de koloniën in Zuid-Amerika, Zuid – Afrika, Ceylon, Malakka en de Oost-Indische archipel. De Bataafsche republiek probeerde nog wat orde te scheppen in deze situatie en terug te slaan door schepen te sturen naar deze streken, maar dit ging allemaal met mondjesmaat en de relatie met Frankrijk hielp niet erg. Zo werden er veel verliezen geleden.

Willem Veerman was de zoon van Johan Daniel Veerman en Geertruida Johanna de Merree. In 1802 werd het jonge ventje van 9 jaar oud naar de Zeemacht gestuurd, als “Kadet Surnumeraire”. (Deze titel werd gebruikt om jeugdige personen aan te duiden, hij was inderdaad wel zeer jeugdig). Waarschijnlijk werd hij uit financiële noodzaak naar die opleiding gestuurd, want het is moeilijk voorstelbaar dat een kind op die leeftijd al een drang voelt om naar zee te gaan. Dit kwam vaker voor in die tijd. Hij was geen weeskind want zijn moeder heeft hem overleefd, maar ze was waarschijnlijk al heel vroeg weduwe.

De Bataafsche Republiek opende ongeveer in dezelfde tijd 1801-1803 een cadetten opleiding om “meer bepaaldelijk wetenschappelijke militaire opvoeding te verschaffen”. (ref 2). Dit was een reactie op het debakel van de slag bij de Doggersbank. Officieel moest men tenminste 12 jaar oud zijn als beginneling, maar Veerman werd al op zijn negende ingescheept op 's Landts schip “Revolutie”. Het zal niet erg makkelijk geweest zijn voor zo'n klein ventje aan boord van zo'n groot schip te dienen, onder harde discipline, en ruwe omstandigheden.

Deze periode is samengevat in de introductie van zijn Journaal Veerman's journaal dat hij begon bij te houden in December 1808. Het is in keurige cursieve hand geschreven doch is af en toe moeilijk te ontcijferen. Zie hier het begin van zijn verhaal;

“Memorie

Den 13^e Januarij 1802 aangesteld als Kadet supernumeraire bij de Marine der Bataafschen Republiek en geplaatst op het schip van oorlog “Revolutie” onder bevel van den Kapitein Th. Lancaster, dragende 68 canon stukken en 350 man equipage. Den 5^e April aan boord gekomen ter reede Texel. Den 21^e Meij word naar zee gezeild bij het eskader onder bevel van den Vice-Admiraal J.M. De Winter, naar de Middeldandschen Zee. De navolgende plaatsen bezogt, Madera, Mallaga, Algiers (this is interesting), Tripolie, Lampodusza, Tunis, Caljarie, Livorno, Toulon, Lissabon en Ferrol (Waerschijnlijk El Ferrol in Noordelijk Spanje), alwaar den Vice-Admiraal P.Hartsink het commando over het Eskader aanvaarde, waarmede naar Rio Janeiro en vervolgens naar Java vertrokken. Kwamen den 1^e Feb 1804 aan te Batavia en kwamen op de onderschijnenden (??) plaatsen langs.

Den 6^e Meij 1805 gesteld in het Marine School te Samarang, alwaar den 5^e Meij 1808 weder uitging als Cadet bombardier-major bij de rijdende Artillerie en Junij 1808 weder bij de Marine gereelameerd (??) wordende kreeg ik het bevel over Canoneerboot no. 4, waarmede kruissend in Augustus 1808 met de schooner “De Phoenix”, Capt. Lt. Toxen(??) een expeditie naar de straat Banca verrigt. In November 1808 een expeditie naar de Meeuwe baaij, alwaar in December 1808 het bevel over drie boten aan mij wert opgedragen.”

=====

Volgens een artikel in de “Maandelijksche Nederlandsche Mercurius“ van April 1804 (Ref.4) had het schip de Revolutie met het eskader van de Vice-Admiraal Hartzinck bij de Kaap de Goede Hoop verschillende Engelse aanvallen aldaar afgeslagen, en ging daarna door naar Java.

De Cadetten School te Semarang was opgericht om militaire officieren op te leiden voor dienst in de Oost.

In het jaar 1806 werd het “Koninkrijk Holland” uitgeroepen met Lodewijk Napoleon als koning. Dit was de jongere broer van Napoleon Bonaparte, en nu was Nederland nog meer onder Fransche invloed. De Marine schepen bleven echter nog steeds de Bataafsche/Nederlandsche vlag voeren.(Ref. Wikipedia).

Om de verliezen van koloniën tegen te gaan stuurde Lodewijk Napoleon, Daendels naar Java om daar orde te herstellen en het bestuur over te nemen als Gouverneur Generaal wat hij heel effectief deed. Hij nam het bewind op Java over in 1807. Al vroeg kreeg deze de bijnaam “De donderende maarschalk” of in het Indonesisch “Toean Besar Goentoer”.

Fig. 1.5 De vlag van de Bataafsche Republiek

In Mei 1808 toen Veerman 15 jaar oud was, had hij de studie in Semarang voltooid en werd hem “het bevel bekomen” over Kannonneer boot nummer 4. Het is ook interessant te lezen dat hij nog een tijdje bij de rijdende artillerie van het leger was geplaatst. Hij had dus kennelijk ook leren paard rijden. Vervolgens werd met deze boot de kust van Java gepatrouilleerd tegen zeeroverij. Volgens de MWO beschrijving deed deze boot mee aan een expeditie naar de Banka Straat bij Sumatra om de zeeroverij tegen te gaan waarbij het aan vele schermutselingen deelnam. Helaas zijn hier geen details over gevonden en Veerman schrijft er niets over. Tegen die tijd had Cadet Veerman kennelijk goed schrijven geleerd bij zijn opleiding want hij begon een gedetailleerd journaal bij te houden in December 1808. (Ref.5)

Patrouilleren In de Straat Soenda

In December van dat zelfde jaar 1808 werd hij belast met het bevel over een divisie kanonneerboten in de Meeuwen baai, hier volgt een uittreksel van zijn journaal;

Fig.2.1 Titelblad van het Journaal

“December 1808 in de Meeuwe Baaij
 Woensdag 28^e tot Ultimo, De wind WZW
 frischen koelte met regen, ingevolgen
 overnam op heden het bevel over de
 Canoneerboden no. 2, 4 en no. 9 van den
 Luitenant Reuten en de welken uithoofde
 der menigvuldigen hier bevindenden
 zieken en door het afsterven der
 Geneesheer met Depeche's naar Batavia
 moest.

Detacheerde op een hier liggende zeil schaloup vijf inlandsche matrozen van de boten, ontvingen voor hun lieden agt dagen victualij. Den 30ste vertrok Lt. Reuten met deze schaloup naar Batavia.

Sloegen zeilen af en zagen de inventarissen der boten na, en verrigten het nodige, maakte ruimen schoon, hadden doorgaans 4 tot 5 duim water bij de pomp.”

Helaas is er geen gedetailleerde beschrijving van de Canonneer boten. Waarschijnlijk waren dit boten met een dek en een of twee masten, die roei en zeil capaciteit hadden en waren uitgerust met twee of drie Carronades.

(Zie afbeelding 2.2).

De bemanningen bestond voornamelijk uit Indonesiërs van de verschillende etnische groepen en een paar Europeanen. Veerman heeft het over Javanen, Boeginezen, Macassaaren en Chinezen. Het zal niet eenvoudig geweest zijn voor deze jonge vent om dit commando over te nemen wat een zware verantwoordelijkheid was gezien de logistiek, discipline, gezondheid en gevechts gereedheid die noodzakelijk was om deze boten gaande te houden.

Fig. 2.2 Kanonneer boot uit die tijd

Hij werd pas 16 in februari 1809.

Maarschalk Daendels had in 1808 de order gegeven om een fortificatie bij de Meeuwen baai te vestigen om de scheepvaart door de Straat Soenda onder controle te houden en speciaal de Engelsen buiten te houden (Ref. B). Dit was alleen makkelijker gezegd dan

gedaan. Het gebied om de Meeuwen baai en Java punten 1 en 2 bestond uit dikke oerwouden en moerassen die spoedig een zware tol eiste onder de arbeiders die door de Sultan van Bantam waren verstrekt en ook onder de Nederlanders.

Men klaagde over giftige uitdampingen uit de grond (ref. C. en D.), die vele levens eisten. Dit was waarschijnlijk het zelfde als de "Malaria" (Slechte lucht) in Italie, en had niets met de lucht te maken, maar wel met de vele muskieten die de Malaria parasiet droegen.

Ook de schepelingen in de baai leden er onder en zelfs de Geneesheer bezweekte er onder aldus het journaal.

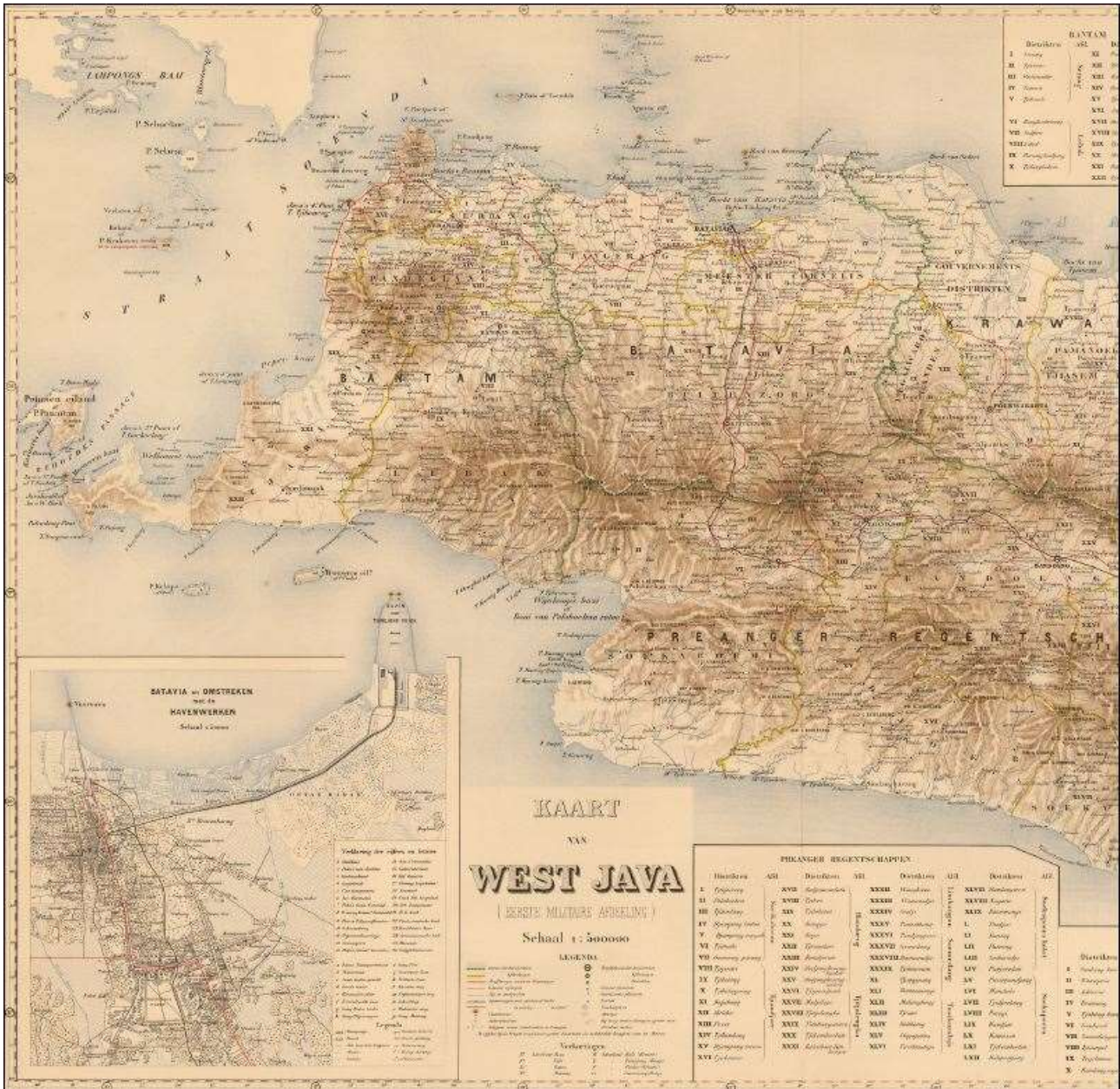

fig. 2.3. de Straat Soenda afgebeeld in deze kaart van West Java

Hier is een uittreksel van Veerman's journaal daarover;

“Januarij 1809, In de Meeuwe baaij,

Zondag 1 to 8 ; Van den eerste tot den 8ste, de wind varieerden van 't Zuiden aan het Westen. Ontfingen geiten vleesch en groentes, repareerde de zeilen, inspecteerde het kruut waarvan wel de helft onbruikbaar keurde. Den 4^e overleed de Macassar Gandin van Z.M.'s boot no. 9. Den 7^e verwisselde het volk op de seinpost.

Zondag 8 to 15; Dagelijks W en ZW winden , somtijds walwinden en somtijds stil weer. Dikwijls regen en 's nachts weerligt en donder. Ten 10^e kreegen vers karbouwen vleesch. Den matroos Wongo van boot no.2 ziek naar de wal en de matroos Babien van daar terug aan boord. Den Artillerist K. Oorschot van no.2 over op no.9.

Enige prauwen met geiten, hoenders, groenten en vruchten binnen komende van Anjer en de Peper baaij.

Derwijl mijnen onderhebbenden manschappen te weinig waren om met 3 boten alles te kunnen uitvoeren, zo gaf de Kapitein Jansen mij een order om de Equipagien der boten op een boot te vereenen, waartoe boot no.2 het best bevonden wiert, en verruilde ook vele defecte goederen van boot no.2 voor andere bruikbare goederen van de boten 4 & 9.”

De commando structuur word niet beschreven door Veerman, doch uit de tekst blijkt dat ene Kapitein Jansen het commando had van de drijvende eenheden.

In de eerste maand van Veerman's bevel verloor hij vijf man aan ziektes. Ook waren er enige disciplinaire problemen. De Artillerist K. Van Oorschot werd op 18 Januari stom dronken aangetroffen en zoals in het Journaal staat;

“wegens dronkenschap en plichts verzuim 24 uur in de Ijzers gestraft”.

Deze man was waarschijnlijk diep rampzalig en ook al ziek want de condities in die hitte en vochtigheid zullen niet erg plezierig zijn geweest. Nauwelijks een maand later werd hij ziek naar het hospitaal aan de wal gestuurd en een dag later op de 19^e februari overleed hij. Op deze zelfde dag overleed ook de Javaanse matroos Singa Jojo en de Chinese Pranakang*) matroos Babien overleed op 8 februari

De dagelijkse routine bestond uit het exerceren met carronaden en riemen. Ook werd er geoefend met handgeweren op het strand. Kennelijk werd een deel van de bemanning gebruikt om een seinpost aan de wal te bemannen, want de wacht daarvoor word vele malen verwisselt. Af en toe werden er andere schepen waargenomen. Bij voorbeeld op de 23ste januari :

“Zagen een brik welke vijandelijk scheen de straat inkomen, ging met boot no.2 in het Noordergat voor de nagt. Dezelfde was 's morgens uit het gezicht“ en zagen enige vaartuigen bij den 2^e hoek van Java welke overstaken naar Sumatra zijnde dit Paduwakangs” (Indonesische vaartuigen)

De maand maart 1809 was tamelijk rustig. De weerscondities en wind richting werden keurig bij gehouden in het journaal. De winden meestal W-ZW en af en toe valwinden met regen. De temperaturen hingen tussen 81° F (27°C) en 94°F (34.5°C) en het was ook heel vochtig.

Er word vele male gerapporteerd dat het kruid moest worden “gelugt” en “geïnspecteerd”. Het enige beschreven voorval in die maand was dat een van de bemanningsleden van boot no.2 met de voetboeien werd gestraft vanwege veelvuldig gebruik van avioen (opium).

De maand April was meer eventvol. Op de 2^e arriveerde Z.M. brik “Margretta Louisa” gecommandeerd door Ltz. Reuten en een Canonneerboot. Beiden vertrokken weer naar Batavia op de 9^e. De 16^e werden twee schepen gesignaleerd die bij het Prinsen eiland de straat in kwamen. Veerman moest met boot no.2 de brandwacht *) houden op het Noordergat bij zonsondergang.

De volgende dag lagen de twee schepen voor anker en gaven elkaar diverse seinen die vijandelijk bleken. Kennelijk hadden ze de Nederlandse schepen niet in de gaten, of ze dachten dat ze niet gevaarlijk waren. Om 8.00 uur 's ochtends lanceerden ze 4 sloepen die gewapend waren en op een van de waterplaatsen aan roeiden. De Nederlanders wachtten eerst tot ze landden waarna de batterijen het vuur openden. Dit veroorzaakte paniek bij de vijand, die hun watervaten overboord gooiden om zo snel mogelijk weg te komen. Een detachement soldaten was al naar de waterval gezonden, en kwamen weldra terug met een Europeaan, die in de haast door de sloepen was achter gelaten. Dit bleek een Engelse stuurman te zijn die vertelde dat het grotere schip een Engels fregat van oorlog was, en de andere een Frans corvet dat eerder als prijs was genomen. De Engelsen dachten dat zij veilig water konden halen op deze plaats en wisten niet dat hier een batterij gevestigd was. Er waren toen, en waarschijnlijk nog steeds, vele watervallen aan de Straat Soenda waar de scheepvaart gebruik van maakte om vers water te halen.

De Nederlandse commandant (het journaal vermeld niet wie het was) liet daarop alle trommels op het eiland en de wal zo luid mogelijk “marsen en kapellen” slaan om de indruk te wekken bij de vijand dat hier een substantiële macht was gelegerd.

In werkelijkheid waren er vele zieken en weinig gezonde soldaten om een aanval af te slaan. Deze list werkte want de volgende dag waren de schepen verdwenen uit de Soenda Straat. Alle aanwezige schepen ankerde onder de Javaanse wal in een defensieve linieformatie.

Dit waren de schoeners (Schoners) Brak, Tuijmelaar, Brigetta, Macassar en Veerman's Canonneer boten. Alle boten werden zeil klaar gemaakt voor eventuele actie.

*) Brandwacht is een Marine term voor een groep mensen die op een bewuste dag met een speciale functie belast werden zodat zij bij het uitbreken van vijandigheden de eerste aanvalsploeg moest vormen.

De maand mei was tamelijk rustig, er werden veel oefeningen gehouden en reparaties verricht aan de boten, zoals het breeuwen om lekkages tegen te gaan. De boten werden hiervoor op het strand getrokken.

Op de 14^e kwam een brik onder Hollandse vlag de straat in zeilen en ging voor anker. Men vernam spoedig dat dit een genomen Engelse brik was genaamd de “Leonora”. Zij was overmeesterd door Z.M. corvet “de Javaan” en werd thans gecommandeerd door de prijsmeester Ltz. Baggelaar. Het schip was geladen met opium, buskruit en andere goederen en was nu op weg met deze buit naar Batavia.

Tijdens de laatste weken van de maand werden de bemanningen aangevuld.

De Koloniale Cadet Vos kreeg het bevel over boot no.9 en de kwartiermeester K. Kroezen het bevel over boot no.2

De 22ste arriveerde een 60 tal goenia's (waarschijnlijk een inlandsche zeilprauw) onder convooi van kanonneerboden uit Batavia welke nieuwe rantsoenen uitreikte en ook een "Depeche" (Telegram) meebracht voor de lokale commandant van de Maarschalk

Daendels dat beval om het etablissement af te breken " uit hoofde der groote onkosten en groote ongezondheid".

De sultan van Bantam had zich namelijk beklaagd bij Daendels over de erbarmelijke toestanden bij de Meeuwen Baai waarbij ook vele Europeanen het leven verloren (Ref.) Dit prompte Daendels uiteindelijk deze vestiging op te geven en een vesting meer noordelijk te plaatsen bij Poeloe Marak. Het is ook interessant te lezen dat een lading van 10 pond waskaarsen werd afgeleverd voor het seinen. Dit was natuurlijk voor het 's nachts seinen daar men overdag vlaggen gebruikte. Ook ontvingen zij van de kotter "Schildpad", 3 Manilla trossen van 4 duim om als anker tros te gebruiken, één voor elke boot.

In juni kwam een divisie boten onder bevel van " den Maleischen Kapitein Sumbauwas" in de baai ten anker, en er werd hard gewerkt aan de wal om de canons op de goenia's te laden voor verscheping naar de Marak Baai. Veerman kreeg een Europees timmerman en een mandoer met 14 Indonesiërs als passagiers om mee te zeilen naar de Marak baai. Alle vaartuigen waren onder het bevel van Kapitein Jansen, die het generale sein van vertrek gaf nadat alle bamboe gebouwen in brand waren gestoken.

Veerman kreeg nog een taak, namelijk het vangen van de varkens die op het Meeuwen eiland eerder waren los gelaten om als proviand te dienen. Deze beesten waren, zo als hij beschreef, zo wild geworden dat men ze niet kon vangen. Deze wijze van voedsel voorziening werd veel gebruikt in die tijd en had later desastreuze gevolgen voor de natuurlijke balans van de omgeving. In Hawaii, Australië en Californië hebben ze nu nog problemen met deze beesten die daar waren los gelaten in de 19^e eeuw, die alles op eten en mollen en geen natuurlijke vijand hebben om hun aantallen te beperken.

Bij zonsopgang op de 19^e juni gaf de commandant het sein van vertrek, het konvooi ligte anker en voer de baai uit. Helaas vanwege de sterke tegenstroom en ongunstige wind kwamen ze niet zo ver en men gooide de haak (anker) om 7 uur 's avonds er weer in. De volgende dag om 5 uur 's ochtends gaf de commandant weer het sein voor vertrek. De wind was Z.Z.O. en Br/z . Allen gingen onder zeil en koersten N.O. tot O. Tegen 10 uur ging de hele divisie voor anker bij de 2^e hoek van Java zoals de Macassar.

De tocht naar de Marak baai verliep erg langzaam vanwege de nadelige stromingen en weersomstandigheden. Het journaal meld "stortbuien met donder en bliksem" Pas op de 27ste bereikte ze Post Anjer, en was groot poeloe Marak in zicht gekomen, van daar duurde het nog een dag voordat het hele konvooi in de baai van Marak voor anker ging. Hier werd de divisie van boten en goenia's van Kapitein Sumbauwas weer aangetroffen

die al eerder uit de Meeuwen baai waren vertrokken. Het had acht en halve dag geduurd om deze tocht van ongeveer een 80 zeemijl te maken.

De Marak baai wordt gevormd door de eilanden groot(Besar) en klein(Ketjil) Poeloe Marak en de Javaanse kust. Omdat de Soenda straat hier veel nauwer is en verscheiden riffen heeft moet de scheepvaart dicht onder de wal van Java varen, wat natuurlijk ideaal is om de zaak in de peiling te houden. Veerman beschrijft de baai en de stromingen en met welke wind richting het beste de baai kan worden genavigeerd. (Zie kaart in fig. 2.3)

Op Klein Po. Marak in Veerman's woorden; " loopt aan de Zuid kant een rif naar de wal, waer echter 3 to 4 voet water tussen is, in de bogt is aan het strand een batterij van schanskorven op geworpen voor 24 stukken canon welke het middelgat bestrijkt, op de oosthoek wert mede een batterij aangelegt om het oostergat te dekken. Tussen deze batterijen is enige schreeden van het strand een negorij*) waar ook kazernes zijn, thans zijn hier 2 compagnien troepen , dewijl er verscheidene rovers in de omliggende bergen en bosschen van Bantam zijn opgehouden. Kippen, vrugten als ook goed water is hier genoegzaam"

*) Nederzetting

Bantam was erg oproerig in die tijd vanwege de weerstand tegen de Nederlanders die werd geboden door de Bantammers. Uiteindelijk maakte Daendels daar met harde hand een einde aan.

Op Zaterdag ("Saturdag" in het journaal) 1 juli vertrokken alle goenia's naar Batavia en ook de boten van Sumbauwas, die een positie ten oosten van de St. Nicolaas hoek moesten innemen. Op de 5^e werden er twee driemast schepen en een brik gezien in de buurt van het eiland "Dwars-in-de-weg". Deze schepen die waarschijnlijk vijandelijk waren ankerden in die buurt. Veerman ging met boot no.4 naar het oostergat en zond boot no.2 naar het middelgat op de brandwacht. De volgende dag verdwenen deze schepen weer. Doch tien dagen later kwamen ze terug.

De wind was Z.W. in de ochtend van de 14^e en omstreeks 08.00 uur werd een brik waargenomen in het W.Z.W. welke op de wal aanstevende en een uur later voor anker ging bij het Middelgat. De Macassar vuurde een scherp schot af in de richting van het schip, waarop het de Hollandse vlag toonde. Vervolgens liet dit schip een sloep te water

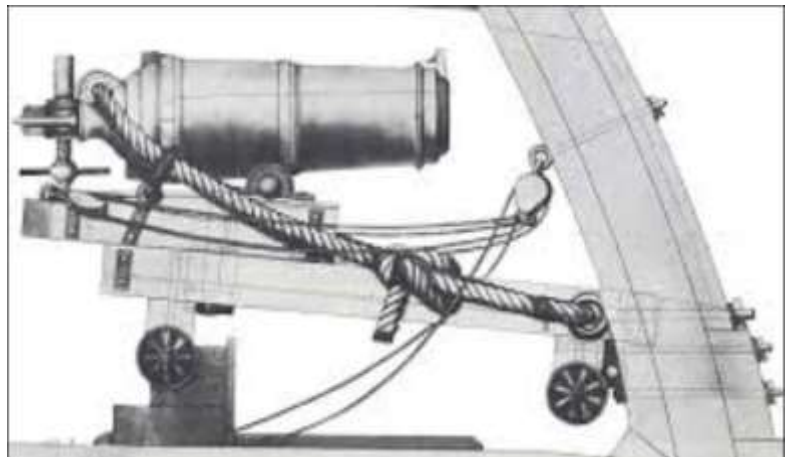
die de baai in roeide, waarop de Tuijmelaar een gewapende sloep afstuurde. Na elkaar gepraaid te hebben werd de brik toestemming gegeven om de baai in te komen. Spoedig vernam men dat de Brik de “Kopenhagen” was. (waarschijnlijk een misspelling van “Kopenhagen”). Dit schip was een kaper die in Mauritius “gearmeerd” was, en door de vijand werd achtervolgd, en de vlucht zocht bij Java. Inderdaad kwam er een paar uur later een fregat en een korvette op doemen in de richting van Anjer.

Deze trachten het noorder gat binnen te lopen maar veranderden hun koers om de ooster batterij te vermijden die nog niet voorzien was met kanons, maar dat wisten ze niet, dus kwamen zij langs het westergat waar wel kanons waren, die begonnen te vuren op het corvette dat verschillende kogels in de romp incasseerde. Deze twee schepen wendden zich weer, al vurende op de liggende schepen en de batterij, maar raakten niets, en koersten weer naar buiten. In de late middag werd geobserveerd dat zij voor anker gingen bij groot Po. Marak. Waarom er geen tegen aanval werd gelanceerd is niet duidelijk, waarschijnlijk waren het fregat en korvet veel zwaarder bewapend dan de lichte schoeners. Tegen zonsondergang ging Veerman's divisie boten op brandwacht bij het noorder gat. De wind was W. en N.W. tamelijk stil en het was pikdonker. Op die datum was er een wassende maan van 7.5%, dus niet veel licht. Tijdens 5 glazen op de hondenwacht (02.30) werden 8 gewapende vijandelijk sloepen ontdekt die de baai waren ingeslopen bij klein po. Marak. Meteen werd er alarm geslagen waarop de gewapende sloepen begonnen te vuren met geweren en donderbuxen (donderbussen).

Veerman's boten lichten het anker en roeiden naar de aanvallers toe in linie. In de tussen tijd was de schoener de Tuijmelaar, gecommandeerd door de Coloniale Ltz Lewensk verrast door deze sloepen en werd geënterd en overmeesterd. De Brigetta werd getroffen door een “grondschoot” (een schot beneden de waterlijn) en begon te zinken. Dat moet een schot van een zwaar kaliber zijn geweest, waarschijnlijk van het fregat of corvette.

Dit verlies opende een groot gat in de verdedigingslinie wat de vijand gelegenheid gaf om de Tuijmelaar weg te slepen. Omstreeks 03.00 uur werden Veerman's boten, no.2 en no.4 aangevallen door 6 van deze schaloupen en onder vuur genomen met hand geweren en donderbussen.

Op een pistool schot signaal van Veerman losten de Carronades hun vuur op deze sloepen. De Carronades waren voor deze gelegenheid geladen met “Druif” en “schroot”. Druifschot (“Grapeshot” in het Engels) bestond uit een canvas zak gevuld met ijzeren of loden kogels (de grote van druiven) die een regen van verderf op de vijand in schoot, zoals hagel uit een jacht geweer alleen een

beetje groter (zie afbeelding fig. 2.4). Deze methode werd voornamelijk gebruikt als korte afstand anti-personeel wapen en was heel effectief. “Schroot” was een schot geladen met oude roestige spijkers, stukken ijzer en ketting, glas, stenen en allerlei andere rommel die ook de meest afgrijpselijke wonden en verminkingen veroorzaakte en niet te vergeten, de dood. Veerman merkt droogjes op in zijn journaal dat de schoten “goed getroffen” waren, en dat de sloepen daarna spoedig “de weg naar buiten kozen”. Men kan zich voorstellen dat het resultaat van deze schoten niet erg plezierig kan zijn geweest voor de aanvallers.

Verder beschrijft hij dat ze hun nog enige "Ronde Cogels" achterna zond, en dat ook de Kopenhagen en Macassar nu het vuur opende. Op boot no.2 was iemand genaamd Jurmodij in de linker bil getroffen door een geweer kogel en waren drie man door hout slinters gewond.

Op boot no.4 was "den Bouginees Arrapan door een kogel in de buijk gesneuveld".

Bij zonsopgang gingen de vijandelijke schepen onder zeil en koersten op de Nederlandse schepen aan, die in de tussen tijd een linie hadden gevormd bij de wal. Toen de aanvallers het westergat binnen liepen vuurde de lange batterij enige schoten die volgens de beschrijving raak waren, waarop ze wonden en een laag terug vuurde, maar dit had geen effect. De schepen koersten toen om de oost en waren tegen 10.00 uit het gezicht verdwenen, met hun buit, de Tuijmelaar.

De stuurman van de Tuijmelaar, ene meneer Smith, was door een sabelhouw aan het hoofd verwond geraakt en was overboord gesprongen omdat hij zich niet gevangen wou laten nemen, en was naar de wal gezwommen.

Omdat de Brigetta dicht bij de wal lag was de hele bemanning naar de wal gezwommen, en waren nu bezig dingen van het schip op te vissen.

De volgende dag werden de bemanningsleden van de Brigetta verdeeld over de schepen. Veerman's groep boten kregen vier Indonesische matrozen en de Coloniale Cadet Smit er bij.

Na deze schermutseling brak er weer een meer rustige tijd aan en ging men weer over naar de routine van victualiën laden, onderhoud en oefenen. Af en toe werden er schepen gesignaleerd in de verte, waaronder een Amerikaanse schoener, maar er waren geen verdere dreigingen. Verscheidene goenia's kwamen geregeld uit Batavia aan met voorraden. Ook vond er een commando overdracht plaats, de Kapitein Jansen werd afgelost door de Koloniale Luitenant de Haas, en de Kopenhagen vertrok weer naar zee om opnieuw naar buit te zoeken.

Een matroos van boot no.9 , genaamd Cousor deserteerde.

"30^e . De wind Oost B/20 koelte , goed weer. Vijf Joenia's met soldaten van Bantam aangekomen. Sloegen op de boot no.4 het nieuwe zeil aan, kregen Depeches van de Maarschalk Daendels om aan de commandant der troepen te Anjer over te brengen, op de middag roeiden de baaij uit , maakten zeil , koersde Z.W. ½ 2 tussen Brabandshoedje en de wal door, met zonsondergang ankerden voor Anjer op 41/2 vadem. Aan de wal gekomen zijnde vond ik deeze plaats verlaten, zijnde de inwoners gevlugt en daar zich de Bantamsche rebellen in de omstreken dezer gebergten ophielden was de Lt. Col. Boijons met deszelf troepen opgerukt om hun te vervolgen. Dit bericht gaf mij den Pangerang Abdul Mahomet, welke prins van deze omstreken was en niet wilde vlugten dan in uiterste nood. Te 7 uur ging ik weder onder zeil en koersde NNO, de wind ZO, ten 9 uur zagen Anjer in volle vlammen, hoorden in het gebergte enige canonschoten.

Maandag 31^e . De wind ZO hebben en stil . Op de middag ankerde in de Marakbaaij, gaven de brieven af aan de Havenmeester en maakten een rapport van de toestand in de post Anjer "

2.1 Augustus 1809

Op de eerste Augustus kreeg Veerman een bevel om boot No. 4 over te dragen aan de Commandant van de Artillerie om als kruitmagazijn te dienen en ontvingen daarvoor een

90-tal vaatjes grofkruit dat net uit Batavia was aangekomen met de kotter Schildpad. Het dek van deze boot, no.4, werd grondig gebreeuwd voordat het de lading overnam om lekkages te voorkomen. Deze boten leden veel van lekken en verloren daardoor nogal veel kruit. Daarna werd deze boot ten anker gebracht onder de ooster batterij en overgedragen aan de Artillerie.

Er was nog een desertie, de matroos Patonda van no.2 was verdwenen. Een ander interessant feit was de vermelding van het bezoek van de galei-brik "Le Vainquer" onder bevel van de Nederlandse officier Lt. Steenboom. Dit was een typisch Frans soort schip dat niet veel voorkwam bij de Marine, en waarschijnlijk was over genomen van de Fransen.

Orders om naar Batavia te gaan werden ontvangen. De boten no's -2 en -9 zouden worden vergezeld door goenia no.20 dat geladen was met goederen overgenomen in de Meeuwen baai van prauwen die daar waren achtergelaten en verbrand. Op de avond van de 12ste werd het anker gelicht in vertrokken de drie schepen. Na een dag gezeild te hebben gaf Veerman het bevel om te ankeren bij de kust, doch de goenia bleef door zeilen ondanks een waarschuwingsschot dat werd af gegeven. Die lieden hadden er kennelijk balen tabak van en smeerden hem om het zo maar uit de drukken.

De verdere tocht verliep langzaam vanwege de winden en stromingen, en soms moest er geroeid worden. Uiteindelijk op de 25ste om 4 uur 's middags bereikten zij het eiland Middelburg waar geankerd werd. De volgende dag werd koers gezet naar het eiland Amsterdam waar een nacht geankerd werd en vandaar via het eiland Hoorn de Reede van Batavia in. Zie figuur 2.6. De boten gingen de rivier op en meerden af aan het Jaagpad (Fig.2.7). Bij aankomst te Batavia werd de Havenmeester, Kolonel Van Hek, van hun aankomst gemeld. Daar werd de order gegeven de schepen af te takelen en te "disarmeren", de kanons en kruit naar het arsenaal te brengen, ook moest een complete inventaris van alle goederen en equipment gemaakt worden die moest worden afgegeven aan de havenmeester. Alle manschappen werden ter beschikking gesteld van Ltz. Meyer die met een divisie boten op de Reede lag. Ook werd iedereen betaald voor 7 maanden achterstallige gage. Veerman's laatste actie was het overdragen van de boten aan de chef timmerman van Z.M. werf, en daarmee kwam deze episode ten einde op vrijdag de 15^e september.

WORDT
VERVOLGD

Tweede episode: Aan boord van Des Koning's schip "de Havik "

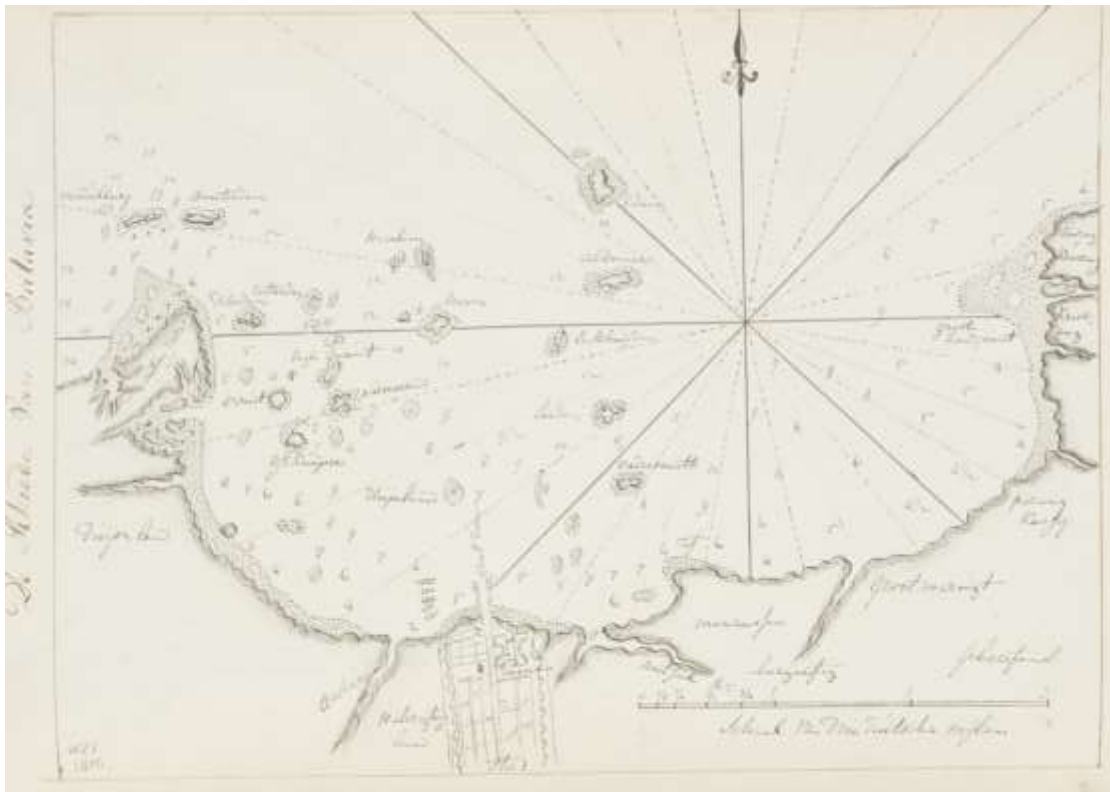

Fig.2.6 De reede van Batavia getekent door Veerman in 1816. Observeer dat het kasteel van Batavia als “ruine” is aan geduid. Dit was nog niet het geval in 1809. Daendels had later de opdracht gegeven het kasteel aftebreken.

Fig. 2.7. Het jaagpad te Batavia waar de booten afmeerden